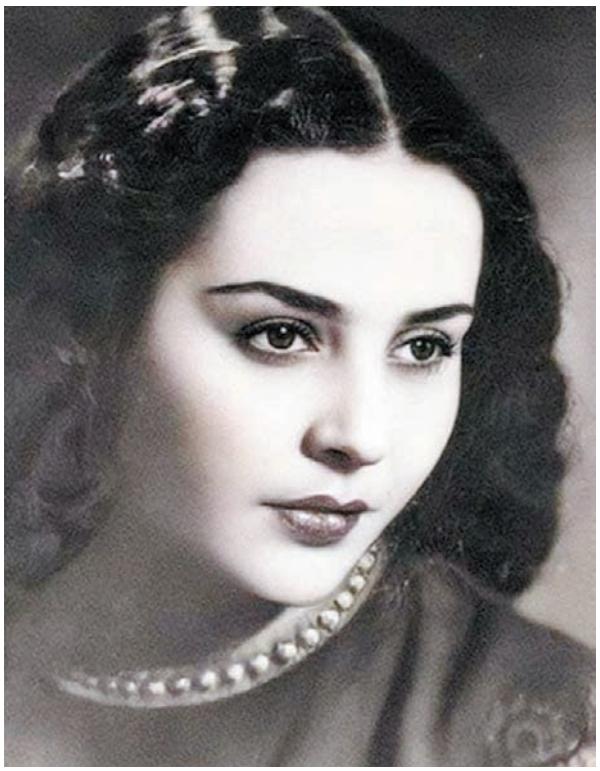

Azərbaycan teatr tarixinə adını qızıl hərflərlə yazdırılmış Qafqaz gözəli

LEYLA BƏDIRBƏYLİ

Leyla Bədirbəyli Azərbaycanda teatr və kino tarixinə parlaq iz qoymuş böyük sənətkardır. Onun zəngin yaradıcılığı və Azərbaycan mədəniyyətinə verdiyi töhfələr unudulmur. 1937-ci ildən 1942-ci ilə qədər Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının Mahnı və Rəqs Ansamblında solist kimi fəaliyyət göstərən sənətkar musiqi sənətində də uğur qazanıb. 1942-ci ildən etibarən Azərbaycan Akademik Dövlət Dram Teatrında çalışaraq 33 il ərzində bir çox unudulmaz obraz yaratmışdır. O, səhnədəki təbii oyun tərzi, dərin psixoloji məzmunla zəngin obrazlar yaratma bacarığı ilə tamaşaçılara qəlbinə yol tapmışdır.

Aktrisa, həmçinin Azərbaycan kinosunun inkişafına da mühüm töhfələr vermişdir. Onun oynadığı rollar arasında milli kino ırsimizdə xüsusi əhəmiyyətə malik obrazlar yer alır. Filmlərdəki təbii və təsirli ifası onu Azərbaycan kinosunun ən yaddaşalan aktrisalarından birinə çevirmişdir. Leyla Bədirbəyli həm Azərbaycan incəsənətinə olan töhfələri, həm də öz şəxsi həyatı ilə diqqət çəkib. Onun həyatı həm nailiyyətlər, həm də itki-lərlə doludur.

Görkəmli aktrisa Leyla Bədirbəyli 8 yanvar 1920-ci ildə Bakıda dünyaya gəlib. Atası Ağalar bəy uzun illər herbəci olub və polkovnik rütbəsinə qədər yüksəlib. Anası Bikə xanım isə Şəmkirdə Musa xanın qızı idi. 1918-ci ildə erməni-müsəlman savaşı zamanı Bikə xanım bacıları ilə birlikdə əvvəlcə Gəncəyə, sonra isə Bakıya sığınib. Leyla uşaqlıq illərini içərişəhərdə keçirmiş, anası ilə birlikdə Əli Bayramov adına klubdakı qadın dərnəyinə getməsi onda incəsənətə maraq yaratmışdır. Bu illər onun gələcək sənət yolunu müəyyən etmişdir.

16 yaşında olarkən Fərəc Cavanşirovla ailə quran aktrisanın Cavanşir adlı oğlu dünyaya gəlmişdir. Lakin bu evlilik uzun sürməmiş və cütlük 1940-ci ildə boşanmışdır. 1942-ci ildə Leyla xanım Kamil Aslanovla ailə həyatı qurur və bu nikahdan iki qızı dünyaya gəlir. 1947-ci ildə Lale və 1964-cü ildə Bikə. Həyat yoldaşı aktrisanı çox sevirmiş, sənətkarın nəvəsi müsahibələrinin birində deyir: "Babam ata necə qızına baxırsa, nə-nəmə elə baxırı. "Kubinka" tərəfdə təndir çörəyi bişirirdilər. Hər səhər babam gedib o çörəkdən alırdı ki, Leyla xanım boyat çörək yeməsin. Babam 3-4 gündən bir evə qızılgüller getirirdi. Nənəmin güldəni heç vaxt boş qalmazdı. Xarab olan kimi, yerinə təzə güllər qoyulurdu". Lakin həyat Leylaya ağır zərbələr vurub. Həyat yoldaşı Kamil Aslanov Ukraynada, bir il sonra isə böyük qızı Lalə faciəvi şəkildə maşın qəzasında həyatını itirir. Bu itki-lər sənətkarın həyatında dərin iz qoyur. Ağır itki-lərinə baxmayaraq, Leyla xanım özünü sənət həsr edir.

Hələ 16 yaşı tamam olmamış Filarmoniyada onun üçün rəqsler səhnələşdirilib. "Toy" və Əlibaba Məmmədovun "Bir dənəsən, bir dənə" rəqsleri məhz onun üçün nəzərdə tutulub, həmçinin bu illərdə "Ayna" filmində də çəkilib. 1941-ci ildə Leyla xanımı Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrına dəvət edirlər. Onun ilk tamaşası isə Rəsul Rzanın "Vəfa" dramı olub. Leyla Bədirbəyli Üzeyir Hacıbəyovun dəvəti və təşəbbüsü ilə 1945-ci ildə "Arşın mal alan" filmində də çəkilib.

"Arşın mal alan" filmindeki Gülçöhrə rolü ilə qazandığı uğurlar onun yaradıcılıq yolunun zirvələrindən biri hesab olunur. 1945-ci ildə Rza Təhmasib "Arşın mal alan" filmini çəkərən Gülçöhrə obrazı üçün aktrisa axtarırı. Üzeyir Hacıbəyovun tövsiyəsi ilə Leyla Bədirbəyli bu rol üçün seçilir. Leyla Bədirbəylinin cazibədar xarici görünüşü və istədiyi Gülçöhrə obrazını ekranda canlandırmış üçün mükəmməl seçim idi. "Arşın mal alan" filmi qısa müddətdə beynəlxalq şöhrət qazandı və Azərbaycan musiqili komedyasının parlaq nümunəsi kimi dünya kinosunda xüsusi yer tutdu. Filmdə görə Leyla Bədirbəyli 1946-ci ildə SSRİ-nin "Stalin mükafatı"na layiq görülərək böyük uğur elde etdi.

Leyla Bədirbəylinin gözəlliyi və sənətkarlığı yalnız kinosevərlər deyil, rəssamlar tərəfindən də yüksək qiymətləndirilmişdir. Görkəmli Azərbaycan rəssamı Vəcihə Səmədova "Aktrisa Leyla Bədirbəylinin portreti" adlı rəsmi ilə onun sənət ırsinə və şəxsiyyətinə olan hörmətinə ifadə etmişdir. Bu rəsm əsəri Leyla Bədirbəylinin incəsənət alemindəki əvəz olunmaz yerini təsdiqləyən nümunədir. Azərbaycan kinosunu beynəlxalq arenada təmsil etməsi, Üzeyir Hacıbəyovun musiqi ırsını geniş auditoriyaya çatdırması və Vəcihə Səmədovanın sənətinə ilham qaynağı olması Leyla xanımın sənət yolunun əbədi yaddaşlarda qalmasını təmin etmişdir. İosif Stalin onu "Qafqaz gözəli" adlandırmışdır.

Leyla xanım həm teatr səhnəsində, həm də kinoda yaddaşalan obrazlar yaratmışdır. V.Şekspirin "Otello" əsərində Dezdemonə, C. Cabbarlınin "Almaz" və "Od gəlini" əsərlərindəki obrazları, eləcə də İ.Əfəndiyevin "Mahnı dağlarda qaldı" əsərində Fəxrəndə rolü ilə teatr tarixində unudulmaz iz qoymuşdur. Kinoda isə onun ən məşhur obrazı "Arşın mal alan" filmindəki Gülçöhrə rolü olmuşdur. Bundan başqa, "Koroğlu", "Dəli Kür", "Mən ki gözəl deyildim", "Sevil" və digər filmlərdə canlandırdığı obrazlar Azərbaycan kinosunun inciləri arasındadır. Leyla Bədirbəylinin zəngin ırsı onu Azərbaycan kinosunun ən önemli aktrisalarından birinə çevirib. Onun çəkildiyi filmlər arasında "Asif, Vasif, Ağasıf" (1983), "Aygün" (1960), Azərbaycan kinosu-80 (1996), Beş dəqiqəlik konser (1941), "Bizim küçə" (1961), "Bizim küçənin oğlanları" (1973), "Böyük ömrün anlarında yaratdığı obrazlar" (2006) vurğulamaq olar.

1959-cu ildə Azərbaycan SSR Xalq artisti fəxri adı ilə təltif edilən Leyla Bədirbəyli, həmçinin SSRİ (1946) və Azərbaycan SSR (1972) Dövlət mükafatlarının laureati olmuşdur. Bu mükafatlar onun yaradıcılığına verilən yüksək qiymətdir. Leyla Bədirbəyli 1999-cu ildə Bakı şəhərində vəfat etmiş, Fəxri xiyabanda dəfn olunmuşdur. Onun zəngin ırsı Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz hissəsi olaraq yaddaşlarda yaşayır.

Nurcan SÜLEYMANOVA,
"Respublika".